

УДК 37.013-057.87:796.012.61

Є. І. Жуковський,

кандидат педагогічних наук, старший викладач
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

zhukov1272@ukr.net

ORCID: 0000-0002-4870-4248

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ – ОДНА З ВАЖЛИВИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

У статті розглянуто організацію навчально-педагогічної практики студентів як одну з ефективних педагогічних умов підготовки їх до професійної діяльності у межах зазначеної проблеми. Зокрема, звернено увагу на практику як один із шляхів стимуляції студентів до творчої діяльності, яка допомагає їм випробувати вміння і навички, здобуті у ВНЗ, навчити учнів самостійно виконувати оздоровчі фізичні вправи.

Ключові слова: студенти, педагогічна практика, самостійна фізкультурно-оздоровча діяльність.

Постановка проблеми. Реалізація основних напрямків реформи загальноосвітньої школи вимагає від учителя фізичної культури освітнього й інструктивного спрямування уроків фізичної культури. Під час занять, крім програмових знань, учням необхідно дати ще знання про різні види самостійних занять оздоровчими фізичними вправами, що сприятиме вихованню в них бережного ставлення до свого здоров'я та вмінню підтримувати високий рівень працездатності.

Саме тому актуальною у даній ситуації є проблема організації апробації знань майбутніх спеціалістів фізичної культури про основні види самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів та методику їх проведення на педагогічній практиці, бо лише в процесі практичної роботи формується вміння організовувати самостійні заняття учнів оздоровчими фізичними вправами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що немало науковців у своїх працях розглядали вплив педагогічної практики на формування особистості вчителя, як-от: Ф. Н. Гонаболін [1982], О. Д. Гауряк [2011], Л. Ф. Спірін [1997], Н. В. Уйсімбаєва [2012], О. К. Проніков [2014] та ін. Проблемам організації та проведення педагогічної практики присвятили свої роботи Г. О. Шулдик, В. І. Шулдик [2000], Ю. Б. Ячнюк, О. О. Воробйов, І. О. Ячнюк, С. В. Мединський [2006], М. В. Гриньова, В. І. Євдокимов [2006], О. М. Худолій, О. В. Іващенко, Т. В. Карунець [2012] та ін.

У роботах науковців розкривається формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах педагогічної практики. Однак у процесі професійної підготовки майбутніх спеціалістів фізичної культури до організації учнів самостійно займатись оздоровчими фізичними вправами виникає немало питань, успішне виконання яких залежить від різних педагогічних умов.

Аналіз результатів проведеного нами опитування 70-ти вчителів фізичної культури м. Житомира та 70-ти студентів-випускників щодо визначення важливості впливу педагогічних умов на ефективність підготовки майбутніх спеціалістів фізичної культури до організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів 86,4 % респондентів вважають, що доцільно організована педагогічна практика позитивно впливає на професійну підготовку студентів у межах зазначеної діяльності. Тому ця проблема і стала предметом нашого дослідження.

Мета роботи. Обґрунтувати організацію педагогічної практики – як одну з важливих умов ефективної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до навчання школярів самостійно займатись оздоровчими фізичними вправами.

Результати дослідження. Відомо, що педагогічна практика має важливе значення у підготовці студентів до професійної діяльності. За словами науковців (І. І. Вовченко, Т. Б. Кутек, О. М. Худолій, О. В. Іващенко, Т. В. Карунець), практика – важлива складова у професійній підготовці вчителя фізичної культури [1: 3; 2: 3]. Це зв'язуюча ланка між навчанням студентів у ВНЗ і майбутньою роботою в школі, так як під час педагогічної практики відбувається перевірка теоретичної та практичної підготовки студента до самостійної роботи, створюються можливості для розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя. Крім того, за належної організації вона пробудить у студента інтерес та позитивне ставлення до професії вчителя. Адже студент стає суб'єктом нової діяльності: починає практичне освоєння змісту професійної діяльності [3: 297].

Тож, спираючись на висловлювання вищезазначених науковців, можна переконливо стверджувати, що педагогічна практика відіграє важливу роль у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів. Основна мета її (у нашому випадку) – набуття студентами професійних умінь і навичок. Вона може бути досягнута, якщо робочу програму з педагогічної практики в школі побудувати на засадах таких принципів, як зворотний зв'язок теоретичного навчання й практики, послідовності та систематичності (від відомого до невідомого, від

легкого до складного), вільного вибору (врахування інтересів і потреб студента й керівників практики щодо вибору індивідуальних завдань у межах загальних завдань практики), співробітництва (довір'я й партнерство студента з керівником практики) та виконати ряд завдань:

1. Ознайомлення зі змістом професійно-педагогічної діяльності вчителя фізичної культури (перевірка зв'язку теоретичних знань фахових дисциплін із реальним педагогічним процесом).

2. Залучення студентів до практичної діяльності: асистування вчителю, участь у показі деяких вправ (на прохання вчителя), самостійне проведення фрагментів уроку. Формування у майбутніх фахівців фізичної культури вмінь і навичок навчити учнів методично грамотно виконувати фізичні вправи.

3. Діагностування фізичної підготовленості учнів класу і на підставі аналізу одержаних результатів зробити висновок.

4. Самостійне проведення студентом певної кількості уроків фізичної культури, на яких практикант повинен показати вміння реалізовувати завдання уроку, володіння методикою індивідуального підходу до учнів, використання на уроках інтерактивних технологій.

5. Формування у студентів творчого підходу до професійної діяльності, зокрема до організації школярів самостійно виконувати оздоровчі фізичні вправи.

Робоча програма з педагогічної практики в школі передбачає також організаційну роботу, яка є важливою педагогічною підтримкою студента-практиканта, а саме:

- 1) установчі й підсумкові конференції у формі презентацій;
- 2) "круглі столи" із вчителями школи, педагогами, методистами, психологами (тема визначається особисто-професійними потребами практиканта);
- 3) консультації;
- 4) тьюторський супровід;
- 5) тренінги й спецкурси, що розробляються залежно від етапів практики [4: 420].

Звідси, вдало організована педагогічна практика дає можливість студенту-практиканту поглибити й закріпити теоретичні знання фахових дисциплін, в тому числі й про різні види самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності, виробляти вміння і навички, потрібні для проведення навчально-виховної роботи в школі в межах зазначеної діяльності.

О. О. Юринець стверджує, що педагогічна практика – це одна з провідних подій у житті студента-практиканта, адже у цей час відбувається ідентифікація його з новою соціальною роллю майбутнього вчителя, на якого держава покладає відповідальне завдання – вдосконалення змісту уроків фізичної культури, щоб зацікавити учнів виконувати оздоровчі фізичні вправи не тільки на уроках, а й у домашніх умовах; відбувається трансформація уявлень про себе, коригування самооцінювання [5].

Залучення студентів до практичної діяльності (асистування вчителю, участь у показі деяких вправ, самостійне проведення фрагментів уроку) сприяє формуванню у них умінь і навичок навчити учнів методично грамотно виконувати фізичні вправи. До речі, уроки фізичної культури під час практики проводяться, як правило, із зосередженням уваги на окремих аспектах їхньої методики, а саме: індивідуалізація завдань, цілеспрямований вплив засобів та методів на учнів, використання різних форм показу, оздоровчий ефект виховання, активізація пізнавальної діяльності учнів, розвиток фізичних якостей із використанням різних методів, методика оцінювання учнів на уроці [4: 9].

Особлива увага у процесі практики приділяється активізації самостійної творчої діяльності вчителів-практикантів, оскільки вони у цей час усвідомлюють складність навчально-виховних завдань, що виникають у них при проведенні уроків фізичної культури, особливо під час навчання учнів самостійно виконувати фізичні вправи, тому студенти вчать науковому підходу до вивчення оздоровчих вправ, оволодівають дослідницькими навичками при виконанні творчих завдань. Наприклад, з метою вивчення знань школярів про самостійні фізкультурно-оздоровчі заняття та їх бажання займатися самостійно оздоровчими фізичними вправами студентам-практикантам було запропоновано ряд завдань:

1. Скласти опитувальник, за допомогою якого у період проходження практики виявити рівень знань школярів про самостійні види занять фізичними вправами.

2. Розробити опитувальну анкету школярів із метою вивчення бажання займатися самостійно оздоровчими фізичними вправами.

3. Скласти характеристику ставлення учнів до самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності (за результатами спостережень).

Практика свідчить, що творчість ніколи не виникає під тиском чи примусом. Доброзичливі стосунки студента з керівниками практики позитивно впливають на розвиток професійно-трудоих здібностей майбутнього спеціаліста. Шлях до вдосконалення фахівця – в організації самостійної діяльності студентів-практикантів, яка розвиває ініціативу, формує переконання, власні погляди, вона виховує почуття відповідальності до професійної діяльності – навчити школярів самостійно виконувати оздоровчі фізичні вправи.

Зокрема, першим кроком учнів до самостійних занять оздоровчими фізичними вправами є домашні завдання з фізичної культури, адже під час щоденного виконання їх школярі одержують потрібні знання, вміння і навички самостійно виконувати оздоровчі фізичні вправи. Через це правильно підібрані домашні завдання (відповідно віку учнів) удосконалюють фізичне виховання школярів і залучають їх до здорового способу життя. Тому студенти-практиканти у процесі проведення уроків фізичної культури випробовують зміст самостійно підібраних домашніх завдань, способи їх проведення, контроль і оцінку їх виконання. Таким чином, під час практики майбутні вчителі усвідомлюють: щоб школярі з бажанням виконували домашні завдання, перед цим повинна бути кропітка навчальна діяльність на уроках, в яку активно включаються учні. Якщо дається вправа, пояснюється її призначення. Якщо учні виконують вправу, вони бачать її вплив, а це націлює їх на виявлення творчості, самостійності. Звідси, позитивні результати самостійних занять будуть тоді, коли учні розуміють їх, коли вони виходять із дії всього навчального процесу, коли учнів не заставляють виконувати завдання на уроці чи вдома, а включають у навчальну діяльність так, щоб викликати у них інтерес до занять. Наприклад, В. Люберецький пропонує давати учням такі фізичні вправи, особливо для розвитку рухових якостей, які були б схожі на різні міні-ігри, що заставляли б учня змагатися з самим собою або в парах [6: 27]. Тож зацікавлене ставлення учнів до фізичних вправ – це основа успіху педагогічної діяльності кожного вчителя.

Однак зазначимо: використання творчих методів навчання відрізняється методичною складністю і багатогранністю, адже відомо, що педагогічна теорія набуває діючої сили тоді, коли вона втілюється у високу методичну підготовку вчителя. Ось чому на практиці студенти повинні виробляти вміння і навички засвоєння системи методичних засобів і прийомів активізації навчання школярів самостійно виконувати оздоровчі фізичні вправи.

Ще одним із видів самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності є ранкова гімнастика. Правильно організовані вправи ритмічної гімнастики сприяють зміцненню здоров'я, розвитку основних рухових якостей, формуванню правильної постави, розвитку координації рухів, а ритмічна музика створює необхідний емоційний фон, однаковий темп та ритм виконання вправ. Вивчають їх здебільшого при проведенні підготовчої основної та заключної частин уроку з гімнастики у середніх та старших класах.

Щоб підтримати розумову працездатність учня під час виконання домашніх завдань, необхідно змінити йому діяльність – зробити перерву (фізкультпаузу) і виконати комплекс вправ. Тому студенти-практиканти повинні вивчати з учнями такі комплекси вправ і формувати у них уміння виконувати їх.

Практика свідчить, що чим раніше вчитель стане привчати учнів на уроках самостійно виконувати фізичні вправи, тим міцніше закріпиться у них звичка щоденно самостійно робити їх. І тільки після вироблення в учнів потреби виконувати фізичні вправи, можна вивчити на уроках і радити їм для самостійних занять дома комплекси ранкової гімнастики чи фізкультпаузи.

Зазначимо, що тренувальний та оздоровчий ефекти фізичних занять залежать від того, наскільки пропонуване навантаження підходить індивідуальним особливостям того, хто навчається. Наприклад, при великому навантаженні не буде росту тренуваності, а буде накоплюватися втомлюваність, яка попереджує про порушення діяльності організму. Тому практиканти вчать визначати цей стан по суб'єктивних показниках (самоспостереження й оцінка загального почуття) і об'єктивних (спостереження за частотою серцевих скорочень, вимір артеріального тиску та ін.). Адже навчити школярів контролювати свій стан здоров'я повинен учитель фізичної культури, але краще, коли це зроблять шкільний лікар чи медсестра. Важливо також і батькам розповісти про значення самоконтролю під час виконання дітьми оздоровчих фізичних вправ.

В умовах соціально-економічних реформ суспільство потребує вчителя, який володіє не тільки сучасними педагогічними технологіями, а й є носієм загальнолюдських цінностей – світоглядних орієнтирів, які характеризують ставлення його до себе й оточуючих. Адже, за словами вчителя-практика Н. Сироти, вплив учителя на учнів часто залежить від його авторитету. Чим він вищий, тим діти краще ставляться до предмета. Старшокласники люблять знаючого вчителя, поважають його організаторські здібності, вміння тримати дисципліну в класі (для вчителя фізичної культури це дуже важливо) та високі моральні якості [7: 15]. Тому під час педагогічної практики керівники практики та методисти повинні постійно спрямовувати студента на самодіагностику та самовдосконалення його особистості, що сприятиме формуванню готовності вчителя фізичної культури до організації самостійних занять учнів оздоровчими фізичними вправами.

Висновки. Доцільно організована навчально-педагогічна практика студентів – одна з важливих умов ефективної підготовки їх до організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів, а саме:

1. Педагогічна практика реалізує адаптаційну функцію, яка враховує методи роботи досвідчених учителів і дає можливість студентам-практикантам працювати інноваційно, використовуючи сучасні напрями у розвитку фізичної культури.

2. Стимулює творчу активність студентів, бо допомагає майбутнім учителям фізичної культури випробувати на практиці свої знання, вміння і навички, здобуті у ВНЗ, навчити учнів самостійно виконувати оздоровчі фізичні вправи.

3. Вдосконалює дослідницькі навички студентів-практикантів при виконанні творчих робіт та їх професійно значущі особистісні якості.

Перспективи подальших досліджень проблеми вбачаємо в обґрунтуванні інших педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Вовченко І. І. Педагогічна практика в школі / І. І. Вовченко, Т. Б. Кутек. – Житомир : ЖДУ, 2007. – 48 с.
2. Худолій О. М. Робоча програма з педагогічної практики в школі : (IV курс, напрям підготовки : 6.01020 Фізичне виховання) / О. М. Худолій, О. В. Івашенко, Т. В. Карунець // Теорія та методика фізичного виховання. – 2012. – № 9. – С. 19–31.
3. Уйсімбаєва Н. В. Вплив педагогічної практики на формування професійної компетентності майбутнього педагога / Н. В. Уйсімбаєва. – Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – Вип. 121, ч. 2. – С. 271–275.
4. Якименко С. І. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах вищого навчального закладу. Науковий посібник / С. І. Якименко. – К. : "Слово", 2011. – 464 с.
5. Юринець О. О. Формування педагогічної відповідальності у студентів педколеджу : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. пед. наук. спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Олександр Олександрович Юринець. – Запоріжжя, 2010. – 24 с.
6. Люберецкий В. Для самостоятельных занятий / В. Люберецкий // Физическая культура в школе. – 1995. – № 2. – С. 27–29.
7. Сирота Н. Педагогічні роздуми / Н. Сирота // Здоров'я та фізична культура. – 2007. – № 14.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Vovchenko I. I. Pedagogichna praktyka v shkoli [The Pedagogical Practice at School] / I. I. Vovchenko, T. B. Kutek. – Zhytomyr : ZhDU, 2007. – 48 s.
2. Khudolii O. M. Robocha programa z pedagogichnoi praktyky v shkoli : (IV kurs, napriam pidgotovky : 6.01020 Fizychnne vykhovannia) [Work Program of the Pedagogical Practice at School (4 Course, Speciality : 6.01020 Physical Education)] / O. M. Khudolii, O. V. Ivashhenko, T. V. Karunets // Teoriia ta metodyka fizychnogo vykhovannia [Theory and Methods of Physical Education]. – 2012. – № 9. – S. 19–31.
3. Uisimbaeva N. V. Vplyv pedagogichnoi praktyky na formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutniogo pedagoga [The Pedagogical Practice and its Influence for Forming of Professional Competence of the Future Teachers] / N. V. Uisimbaeva. – Kirovograd : KDPU im. V. Vynnychenka, 2013. – Vyp. 121, ch. 2. – S. 271–275.
4. Yakymenko S. I. Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutniogo vchytelia v umovakh vyshhogo navchalnogo zakladu [Forming of Professional Competence of the Future Teachers at the University] Naukovyi posibnyk / S. I. Yakymenko. – K. : "Slovo", 2011. – 464 s.
5. Yurynets O. O. Formuvannia pedagogichnoi vidpovidal'nosti u studentiv pedkoledzhu : avtoref. dys. na zdobuttia stupenia kand. ped. nauk. spets 13.00.04 "Teoriya i metodyka profesiinoi osvity" [Forming of Pedagogical Responsibility of Students, Who Study at the Pedagogical College] / Oleksandr Oleksiiovych Yurynets. – Zaporizhzhia, 2010. – 24 s.
6. Liuberetskyi V. Dlia samostoyatel'nykh zaniatii [Exercises for Self-Training] / V. Liuberetskyi // Fizicheskaia kul'tura v shkole [Physical Education at School]. – 1995. – № 2. – S. 27–29.
7. Syrota N. Pedagogichni rozdumy [The Pedagogical Reflection] / N. Syrota // Zdorovia ta fizychna kultura [Health and Physical Education]. – 2007. – № 14.

Жуковский Е. И. Организация педагогической практики – одно из важных условий подготовки будущих учителей физической культуры к организации самостоятельной физкультурно-оздоровительной деятельности школьников.

В статье рассмотрена организация учебно-педагогической практики студентов – как одно из эффективных педагогических условий подготовки их к профессиональной деятельности в рамках указанной проблемы. В частности, обращено внимание на практику, как один из путей стимуляции студентов к творческой деятельности, которая помогает им испытать умения и навыки, полученные в ВУЗЕ, научить учащихся самостоятельно выполнять оздоровительные физические упражнения.

Ключевые слова: студенты, педагогическая практика, самостоятельная физкультурно-оздоровительная деятельность.

Zhukovskiy Ye. I. The Arrangement of Teaching and Pedagogical Practice as One of the Requests of Effective Preparation of Future Physical Education Teachers to Organize Independent Pupil's Health and Fitness Activity.

The organization of teaching and pedagogical practice of students and its influence for their preparation for professional activity is analyzed in the article.

Moreover, the pedagogical practice is an important component that has an influence on preparation for future teachers of physical education. The pedagogical practice helps to link the students' education at the university and future teaching at school.

The article shows the effective technology of student's practice, which is based on the following principles: the feedback of theoretical training and practice, consistency and systematic, free choice of individual tasks within the general tasks of practice, trust and partnership of the student with the head of practice.

The student's attention is focused on the certain aspects of the lessons methodology: the individual tasks, the influence of means and methods on pupils, the application of various display forms, the educational activities, the use of different methods for the development of physical qualities, the health-improving effect of upbringing, the student's evaluating methodology at a lesson; the students' stimulation of creative activity, which helps them to test their skills and abilities. The program teaches pupils to organize an independent view on health and fitness activity, to do homeworks in physical education, which are the first step of independent physical culture and recreation.

The morning exercises help to keep health of school children, develop their motor qualities. The physical pauses instil mental clarity of pupils during their homework.

It is necessary to pay attention to self-training, self-improvement of student's personality during the practice in order to improve their ideological approaches. All these process assist organizing independent pupil's health and fitness activities by the future teachers of physical education.

Key words: *students, pedagogical practice, independent health and fitness activity.*